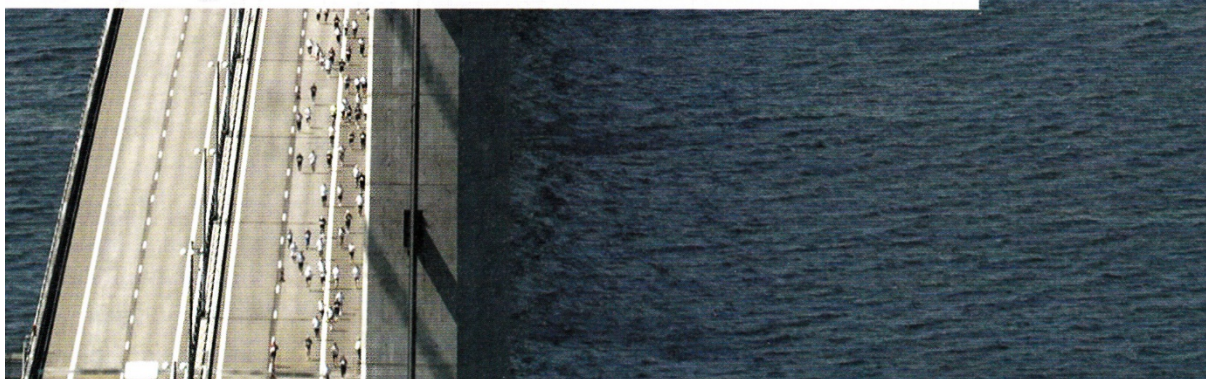

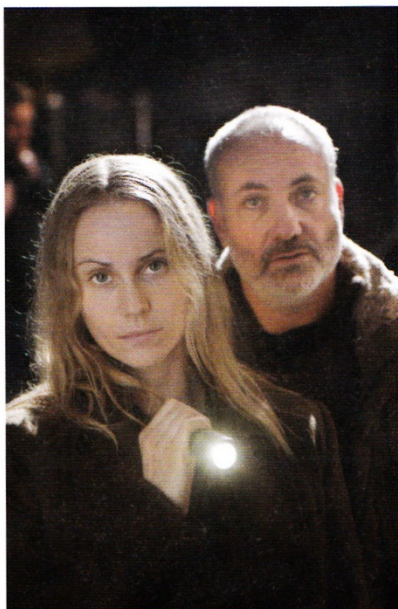
Læringsmål

Når du har arbeidet med dette kapitlet, skal du kunne

- lytte til, forstå og gjengi informasjon fra muntlig og skriftlig svensk
- lytte til, forstå og gjengi informasjon fra muntlig og skriftlig dansk
- gjengi innholdet og finne tema i et utvalg tekster på svensk og dansk

12 På svensk og dansk

▲ TV-serien *Broen* er en krimiserie der et lik blir funnet på Øresundsbroen, nøyaktig midt mellom Sverige og Danmark. Svenske og danske etterforskere samarbeider, og snakker med hverandre på sine egne språk. Serien ble en stor suksess også i Norge.

I *Fabel 8* kunne du i kapitlet «En språkreise til vår egen tid» lese at det urnordiske språket var et felles språk i Norden fra ca. år 200 til ca. år 700. Vi har ikke så mange kilder på dette språket, men vi vet fra runeinnskrifter at det var mange stavelser i ordene. Norrønt språk ble snakket og skrevet i Norge og på Island fra ca. år 700 til ca. år 1350. Fra ca. 1350 førte Svartedauden til at mange av dem som kunne lese og skrive, døde. Dette igjen førte til endringer i språket.

Etter hvert har bosetting og politikk i de nordiske landene ført til at språkene har blitt mer og mer ulike. I dag er det ikke uvanlig at en danske og en svenske som vil kommunisere, slår over på engelsk for å forstå hverandre best mulig. Nordmenn forstår nabospråkene sine bedre enn både danskene og svenskene.

Organisasjoner som Nordisk råd og Nordspråk arbeider for å bedre språkforståelsen i Norden. De mener at det er viktig for oss å bevare de skandinaviske språkene. I de siste årene har dette blant annet ført til nettsteder der du kan øve deg på dansk og svensk, slik som nordorg.no; nordisk nettdordbok. I tillegg har vi fått filmer og TV-serier der danske, svenske og norske skuespillere snakker sine egne språk, også når de kommuniserer med hverandre.

F

DE ANDRE SPRÅKENE I NORDEN

Finsk og samisk har ingen felles røtter med de andre nordiske språkene. De er i den finsk-ugriske og ikke den germanske språkfamilien. Færøysk og islandsk har forandret seg lite på tusen

år, spesielt skriftspråket. Resultatet er at islendinger og færøyinger i dag forstår hverandre godt, men at språkene deres er vanskelige å forstå for svensker, dansker og nordmenn.

FØR DU LESER

En metafor er et språklig bilde der vi tar et ord fra en del av språket, og flytter det inn i en ny sammenheng, slik at det får ny betydning. Hva kan det bety at et hjerte «går i tusen biter»?

En sang på to språk

Sangen «Tusen biter» ble opprinnelig skrevet på dansk av Anne Linnet, og senere oversatt til svensk av Bjørn Afselius. I Norge er den svenske versjonen mest kjent.

EKSEMPELTEKST

Bjørn Afzelius:

Tusen bitar

Molnen: skyene

MENS DU LESER

Hva betyr ordtakene «Ovan molnen är himlen alltid blå»?

Det sägs att ovan molnen är himlen alltid blå
Men det kan va' svårt att tro när man inte ser den
Och det sägs att efter regnet kommer solen fram igen
Men det hjälper sällan de som har blitt våta

För när vännerna försvinner, eller kärleken tar slut
Ser man allt med lite andra ögon
Man övar sig, och långsamt blir man bättre på att se
Skillnad mellan sanningar och lögner

Allting kan gå itu, men ett hjärta kan gå i tusen bitar;
Säger du att du är min vän så är du kanske det

Det sägs att det finns alltid nånting bra i det som sker
Och tron är ofta den som ger oss styrka
Ja, man säger mycket, men man vet så lite om sig själv
När ångesten och ensamheten kommer

För när vännerna försvinner, eller kärleken tar slut
Ser man allt med lite andra ögon
Man övar sig, och långsamt blir man bättre på att se
Skillnad mellan sanningar och lögner

Allting kan gå itu, men mitt hjärta kan gå i tusen bitar;
Säger du att du är min vän så är du kanskje det
Säger du att du är min vän så är du säkert det

EKSEMPELTEKST

Anne Linnet:
Tusind Stykker

Man si'r at over skyerne er himlen alltid blå
det kan være svært at forstå når man ikke kan se den
Og man si'r at efter stormens pisker kommer solen frem
men det hjælper sjældent dem der er blevet våde

For når vennerne forsvinder
og når livet er betrængt
ser man alt med ganske andre øjne
Man øver sig og bliver langsomt bedre til at se
og skelne mellem sandheder og løgne

MENS DU LESER

Hva betyr ordtakene:
«Det der sker er alltid
godt for noget»?

Man siger jo at det der sker er alltid godt for noget
og troen har vi fået for at bruge den
Man si'r så meget, men ved så lidt når angsten tager fat
og sjælen mærker illusioner briste

For når vennerne forsvinder
og når livet er betrængt
ser man alt med ganske andre øjne
Man øver sig og bliver langsomt bedre til at se
og skelne mellem sandheder og løgne

Alting kan gå itu
et hjerte kan gå i tusind stykker
kaldte du mig for ven engang
Så er jeg her nok endnu

OPPGAVER

- 1 Les sangen på dansk og svensk, og svar på spørsmålene.
 - a Hvilken versjon synes du er lettest å forstå? Begrunn svaret ditt.
 - b Se på den svenske versjonen: Finn tre ord som skrives som på norsk, og tre ord som skrives ulikt.
 - c I den danske oversettelsen synges det «når livet er betrængt». Hvordan ville du oversatt dette til norsk?
- 2 Gå sammen med en annen elev og les første strofe fra tekstene høyt. En leser på dansk og en på svensk. Diskuter etterpå om det er et av språkene som er vanskeligere å uttale enn det andre.
- 3 Finn igjen disse norske ordtakene i den danske teksten, og skriv dem på dansk: «Over skyene er himmelen alltid blå», «Så lenge man beholder troen, vil alt gå bra», «Det er ingenting som ikke er godt for noe».
- 4 Lag en tegneserie med fire ruter for å forklare denne setningen: «Och det sägs att efter regnet kommer solen fram igen. Men det hjälper sällan de som har blitt våta».
- 5 **Klar for en utfordring?** Skriv en kort reflekterende tekst som starter med setningen: «Den danske og den svenske versjonen av «Tusen biter» slutter litt ulikt, men begge avslutningene er optimistiske.»

Svensk og dansk i forhold til norsk

F

Omtrent 80 prosent av Nordens innbyggere har dansk, norsk eller svensk som morsmål. Litt over 20 prosent har finsk som morsmål, og i tillegg snakkes det islandsk, færøysk og en lang rekke minoritetsspråk.

Geografi og politikk er viktig for hvordan et språk utvikler seg. Selv om Sverige og Danmark ligger nær hverandre, har de stått mot hverandre i mange konflikter gjennom historien. Nær tilknytning til Frankrike og fransk språk i perioder har påvirket både ord og grammatikk i det svenske språket. I dansk ser vi stor påvirkning fra engelsk og tysk.

Norge var underlagt Danmark i 400 år. Da var det dansk skriftspråk i Norge, og etter unionen ble bokmål formet med utgangspunkt i dansk. Bokmål likner derfor mye på det danske skriftspråket, mens nynorsk faktisk har flere likhetstrekk med svensk skriftspråk. Likevel er nok skriftlig dansk lettere å forstå for oss enn skriftlig svensk. Når vi skal lytte til språkene, vil nok talt svensk være enklere å forstå enn talt dansk for de fleste av oss.

Skrivemåten i svensk og dansk

I eksempeltekstene så vi at det er lett å se forskjell på skriftlig dansk og skriftlig svensk. Hovedgrunnen til dette er vokalene ä og ö i svensk. I svensk skriver man dessuten «och» og «jag» der man på norsk og dansk skriver «og» og «jeg»/«eg».

P

**LIKHETER I SKRIFTSPRÅKET:
SVENSK OG NYNORSK**

Mange substantiv ender på *-ar* i ubestemt form flertall.

Mange ord ender på *-a*.

P

**LIKHETER I SKRIFTSPRÅKET:
DANSK OG BOKMÅL**

Få ord har *a*-endinger.

Dansk likner særlig på konservativt bokmål, fordi det ikke finnes hunkjønn i substantiv.

Standardisert

talemål: å snakke på en måte som følger faste regler for hvordan alle ord i språket skal uttales

Uttale i svensk og dansk: Dialektenes betydning

I Norge bruker vi dialekt i Stortinget, i radio og i TV. Det betyr at vi som vokser opp i dagens Norge, hører ulike dialekter og lærer oss å forstå dem. At vi er vant til å høre ulike språkvarianter, gjør at vi lettere forstår nabospråkene våre også.

Både i Danmark og Sverige har man blitt enige om et standardisert talemål som skal brukes i offentlige sammenhenger, såkalt «riksdansk» og «rikssvensk». Dialektene har blitt oppfattet som litt mindreverdige, og ikke bra nok til å brukes i politikk og i media.

Mange danske og svenske dialekter har endret seg og blitt mer like dette standardiserte språket. I de siste årene har man blitt mer opptatt av å bevare dialektene også i Sverige og Danmark, men i Danmark regner forskerne med at mange av dialektene har forsvunnet.

P

RIKSDANSK OG RIKSSVENSK

- Riksdansk er et talemål som tar utgangspunkt i finere bymål fra de største danske byene og i skriftspråket. Talemålet undervises i skolen.
- Rikssvensk er et talemål som tar utgangspunkt i Stockholmsdialekten og i skriftspråket. Talemålet undervises i skolen.

OPPGAVER

- 6 a Finn ut hva flest mulig av disse norske substantivene heter på svensk og dansk: *bløtkake, bringebær, bonde, godteri, jente, gutt, dress, brus, ferie, vindu, alfakrøll*.
- b Finn ut hva disse svenske substantivene betyr på norsk: *jordgubbe, mysbrallor, smörgås*.
- c Finn ut hva disse danske substantivene betyr på norsk: *skraldespand, knallert, frø*.
- 7 Finn ut hva Donald Duck og vennene hans heter på svensk og dansk.
- 8 a Nevn tre ulikheter i skrivemåten på dansk og svensk med utgangspunkt i eksempeltekstene.
- b Hvilket av skriftspråkene likner mest på ditt hovedmål? Vis med tre eksempler.
- 9 **Klar for en utfordring?** Oversett «Tusen bitar» til nynorsk.

TENK OVER

Hvorfor tror du språkforskerne har valgt «falske venner» som navn på dette fenomenet?

«Falske venner»

Ganske mange ord skrives helt eller nesten likt i to av de tre språkene, eller i alle tre. Selv om ordene skrives likt, kan betydningen være ulik, noe som kan føre til misforståelser. Mange nordmenn har opplevd å få et uventet svar når de har bestilt hotellrom i Danmark og spurt om frokost er inkludert i prisen. «Frokost» på dansk betyr nemlig det samme som «lunsj» på norsk og «lunch» på svensk. Det første måltidet på dagen heter «morgenmad» på dansk.

Når ordene skrives og uttales omtrent likt, men betyr ulike ting på ulike språk, kalles de «falske venner». Verbene *å kunne*, *å skulle* og *å måtte* er slike «falske venner» i norsk, svensk og dansk. Hvis du sier til en danske at han eller hun «må» komme på besøk til deg, forstår de det som om det er en mulighet, ikke en plikt. «Må» på dansk betyr nemlig det samme som «kan» på norsk.

► Skavlan er et talkshow som vises i Sverige og Norge. Programlederen snakker stort sett norsk, men enkelte ord tilpasser han slik at det ikke skal oppstå misforståelser på grunn av «falske venner».

P**VERBENE Å KUNNE, Å SKULLE, Å MÅTTE**

Verb	Norsk	Svensk	Dansk
Å kunne	å klare eller ha mulighet til	å klare eller ha mulighet til	å klare
Å skulle	å gjøre noe i fremtiden eller være nødt til	å gjøre noe i fremtiden eller være nødt til	å gjøre noe i fremtiden
Å måtte	å være nødt til	å være nødt til	å ha mulighet til

OPPGAVER

10 a Skriv av skjemaet under. Bruk ordbok på Internett, og fyll ut ordenes betydning i de tre språkene.

b Skriv en dialog mellom en nordmann, en svenske og en danske, der et eller flere av disse ordene fører til misforståelser.

11 Tenk deg at du skal reise til Danmark. Lag en liten ordliste med ti ord du kan ha med deg på reisen, for å unngå misforståelser. Finn ordene i dette kapitlet, og i teksten *Småord skaper trøbbel i dansk-norsk ekteskap* på side 257 i tekstsamlingen.

Ord	Betydning		
	Norsk	Svensk	Dansk
tur			
anledning			
bløt (blød)			
snor			
lomme			
byrå			
frø			
glass			
rar			
artig			
rolig			
le			
grine			
lage			
forsynt			

Mer om svensk

I svensk sier man ofte *-is* i slutten av ord, slik som «godis» for godteri og «skådis» for skuespiller. Dette er en form for forkorting og «slang» som brukes lite i skrift, men mye i muntlig svensk.

Svensk uttale

Nordmenn har sett og ser mye svensk TV og film. Det er først i de senere årene at vi har begynt å legge norsk tale på svenske filmer for barn, såkalt dubbing. Tidligere ble alt vist med svensk tale og

Diftong: en sammensetning av to vokaler, slik som *ei*, *au* og *øy*

norsk undertekst, noe som har ført til at mange nordmenn forstår svensk godt.

Mange nordmenn forstår også svenske dialekter ganske godt, og hører forskjell på en svenske fra Stockholm og en fra Skåne i Sør-Sverige. En skåning skarrer på r-ene og har mange diftonger i uttalen. Nordsvenske dialekter fra Norrland har også en ganske lett gjenkjennelig uttale for mange nordmenn, med lang og tydelig rulle-r og å-lyd mange steder der det i rikssvensk uttales *a*.

Den mest berømte bokstavsammensetningen i svensk er nok «sj», der uttalen i rikssvensk er en «luftlyd» der man presser luft mellom tungespiss og gane, uten at de er i berøring med hverandre. Denne

lyden finner vi verken i norsk eller dansk. Denne lyden finner vi i uttale av alle svenske ord som skrives med *sj*, *skj* og *stj*: *sjö* (sjø), *skjuta* (skyte), *stjärna* (stjerne).

▲ «Hennes hår hade samma färg som en morot och var flätat i två hårda flätor som stod rätt ut. Hennes näsa hade samma fason som en mycket liten potatis, och den var alldeles prickig av fräknar.»

uttales som en norsk *ø*. *g* uttales i svensk ofte som *j*, med unntak av sammensetningen *ing*, der uttalen er som i norsk. Svensk bruker også dobbeltkonsonant i andre ord enn vi gjør i norsk, slik som i *till* og *att*.

Nynorsk og svensk har flere ord som uttales og skrives likt: For eksempel *djup* og *sjuk*.

Svensk skrift

Skrevet svensk skiller seg tydelig fra norsk og dansk, blant annet ved bruken av vokalene *ä* og *ö*. I alfabetet finner du *ä* og *ö* etter *å*, noe som er nyttig å vite hvis du skal lete etter et svensk ord som er sortert i en alfabetisk liste.

Hvis du skal lese svensk, bør du vite at *ä* uttales noe midt mellom norsk *e* og *æ*, mens *ö*

OPPGAVER

- 12 Øv deg på å uttale denne reglen på svensk: «Sju sjösjuka sjömän sköttes av sjuttiosju sköna sjuksköterskor på det sjunkande skeppet *Shanghai*.»
- 13 Les teksten med «frågor och svar» fra Liseberg.se under, og svar på følgende spørsmål:
- Hvordan kan man søke seg sommerjobb på Liseberg?
 - Når er man gammel nok til å søke, og når er man for gammel?
 - Hvordan finner man ut om det er ledige stillinger?
- 14 **Klar for en utfordring?** Tenk at du er personen på 66 år, og prøv å skrive en kort søknad på svensk om sommerjobb på Liseberg.
- 15 Skriv ned ordene i teksten som har dobbeltkonsonant i svensk, men der samme ord ikke har det i norsk.
- 16 🗣️🗣️ Gå sammen to og to og framfør teksten fra «Frågor och svar» som et rollespill.

Frågor och svar

Här hittar du frågor och svar om att söka arbete på Liseberg och om att arbeta på Liseberg.

Fråga: Hur gammal måste jag vara för att få jobb på Liseberg?

Svar: Grundkravet är att du måste vara minst 18 år för att få en anställning på Liseberg. För tjänst som ordningsvakt/nattvärd krävs en ålder på minst 25 år.

Fråga: Jag är 66 år, är jag för gammal för att arbeta som säsongsanställd på Liseberg?

Svar: Nej! Vi uppskattar medarbetare i alla åldrar och hoppas att fler i din ålder vill arbeta hos oss. Vi söker framförallt dig som är lite äldre till vårt Kaninland, detta då det är barnen som är i fokus och vi tror att du som har barnasinnen kvar kan sprida mycket glädje bland våra yngsta gäster.

Fråga: Hur gör jag för att söka jobb på Liseberg?

Svar: När det finns lediga säsongstjänster annonseras de på hemsidan och då finns även en ansökningsblankett tillgänglig på hemsidan. Liseberg ser gärna att du använder denna ansökningsblankett och ansöker via webben, eftersom din ansökan då direkt hamnar i vårt databaserade rekryteringssystem.

Mer om dansk

De norske ordene *gap*, *fot* og *rik* skrives *gab*, *fod* og *rig* på dansk. Dette er ikke så vanskelig å forstå når vi ser det skrevet, og det er slik disse ordene blir uttalt for eksempel i Kristiansands-dialekten. Når en dansk person skal uttale disse ordene, høres de derimot veldig annerledes ut, nesten som *gæv*, *fåo*: og *rij*.

Dansk uttale

En dansk person som snakker fort, kan være vanskelig å forstå. Mange av lydene høres veldig like ut i øret til en som er vant til å

høre norsk, der vokalene uttales mer forskjellig fra hverandre. Det kan dessuten høres ut som om ordene ikke blir skikkelig uttalt, men at den siste delen av mange ord mangler. I norsk er *d* og *t* ofte stumme i slutten av ord. I dansk har man slike stumme bokstaver også inne i ord, slik som *tager* som uttales *taæ*.

En del lyder i dansk uttale kan virke litt vanskelige om du ikke har hørt mye dansk. Det er særlig uttale av vokalene som er uvant. Dansk har ikke den norske lyden *u*, den blir uttalt *o* i de fleste ord som skrives med *u*, for eksempel *lus*, som uttales som norsk *los*. Vokalen *a* kan variere: I ordet *male* kan *a* høres ut som norsk *æ*.

Dansk skrift

For de fleste er det enkelt å se at en tekst er dansk. Finner du for eksempel mange ord med *æ* der du på norsk ville vente å finne *e*, er teksten sannsynligvis dansk. Eksempler kan være ordene *lese* og *felles*, som på dansk skrives *læse* og *fælles*.

Norsk og svensk bruker nesten alltid *p*, *t* og *k* i ord der dansk bruker *b*, *d* og *g*. Ordene *gap*, *fot* og *rik* er like i norsk og svensk, men på dansk skrives de *gab*, *fod* og *rig*. I dansk kan du også finne stor *I* alene som ord, som på dansk betyr «dere».

► Muntlig dansk kan være vanskelig å forstå for nordmenn. Mange sier de oppfatter det som om danskene snakker med «en potet i halsen».

F

DEN DANSKE TELLEMÅTEN

Titallene fra femti til hundre er svært annerledes i dansk enn i norsk og svensk. Skal du til Danmark eller kjøpe noe derfra, er det lurt å lære seg de danske tallene:

halvtreds = femti
tres = seksti

halvfjerds = sytti
firs = åtti
halvfems = nitti

Når man uttaler tallene, sier man enerne før tierne, med «og» mellom. 58 heter dermed «åtte og halvtreds».

OPPGAVER

- 17 Les teksten fra tivoli.dk under. Hvilke særtrekk i teksten gjør at du kan se at teksten er dansk?
- 18 Dersom du får jobb som lærling i Tivoli: Hvilke forventninger kan du ha, og hvilke forventninger har arbeidsgiveren til deg?
- 19 I teksten står det at Tivoli er en arbeidsplass med «fuld knald på». Vær kreativ og lag en

I Tivoli er der ca. 35 elever og lærlinge fordelt på forskellige faggrupper. Vi vil gerne have mange elever, da vi mener, at uddannelse er vigtig, og vi bestræber os hele tiden på at udvikle os, så vi altid kan tilbyde en god uddannelse for vores lærlinge og elever.

Som elev eller lærling i Tivoli får du en uddannelse på en arbejdsplads med fuld knald på. Du kan forvente at få meget ansvar og mange udfordringer. Det er vigtigt for os, at du får prøvet mange forskellige opgaver i løbet af

passende norsk oversettelse av dette uttrykket.

- 20 Skriv følgende tall på dansk: 71, 63, 95, 57 og 86.
- 21 Bruk tekstene i kapitlet og i tekstsamlingen, og oversett disse pronomenene til dansk og svensk: *jeg, meg, du, deg, han, hun, vi, oss, dere, de, dem.*

din elev/lærlingetid, så du er godt forberedt på et arbejdsliv efter din uddannelse er færdig. Vi sætter løbende nye, individuelle mål for vores elever og lærlinge og følger op på de mål, vi sætter. Dit forløb aftales ved ansættelse, og der tages hensyn til dine ønsker, så du får mest muligt ud af din uddannelse.

Vi forventer, at du som elev eller lærling i Tivoli tager et stort ansvar, tager din uddannelse alvorligt og altid yder dit bedste. Ligesom vi forventer, at du lever op til Tivolis serviceprofil.

P

**LIKHETER I SKRIFTSPRÅKET:
SVENSK OG NYNORSK**

Mange substantiv ender på *-ar* i ubestemt form flertall.
Mange ord ender på *-a*.

P

**LIKHETER I SKRIFTSPRÅKET:
DANSK OG BOKMÅL**

Få ord har *a*-endinger.
Dansk likner særlig på konservativt bokmål, fordi det ikke finnes hunkjønn i substantiv.

P

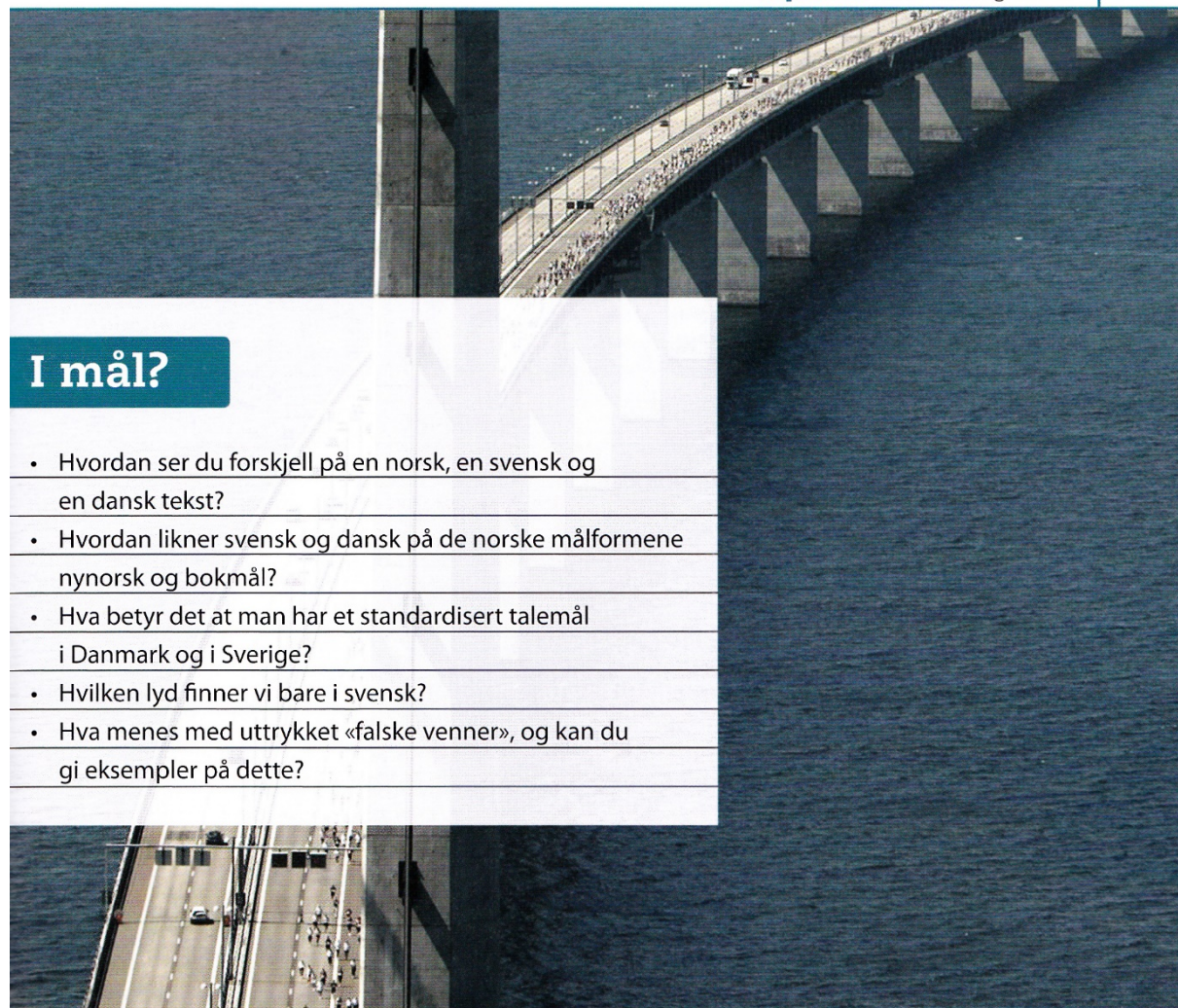
RIKSDANSK OG RIKSSVENSK

- Riksdansk er et talemål som tar utgangspunkt i finere bymål fra de største danske byene og i skriftspråket. Talemålet undervises i skolen.
- Rikssvensk er et talemål som tar utgangspunkt i Stockholms-dialekten og i skriftspråket. Talemålet undervises i skolen.

P

VERBENE Å KUNNE, Å SKULLE, Å MÅTTE

Verb	Norsk	Svensk	Dansk
Å kunne	å klare eller ha mulighet til	å klare eller ha mulighet til	å klare
Å skulle	å gjøre noe i fremtiden eller være nødt til	å gjøre noe i fremtiden eller være nødt til	å gjøre noe i fremtiden
Å måtte	å være nødt til	å være nødt til	å ha mulighet til

I mål?

- Hvordan ser du forskjell på en norsk, en svensk og en dansk tekst?
- Hvordan likner svensk og dansk på de norske målformene nynorsk og bokmål?
- Hva betyr det at man har et standardisert talemål i Danmark og i Sverige?
- Hvilken lyd finner vi bare i svensk?
- Hva menes med uttrykket «falske venner», og kan du gi eksempler på dette?

T

INN I TEKSTENE

- Randi Lillealtern: Småord skaper trøbbel i dansk-norsk ekteskap, side 257
- Stig Dagerman: *Att döda ett barn*, side 319
- Kim Fupz Aakeson: *Skitur*, side 326

LOKUS

PÅ NETT

På elevnettstedet kan du finne disse ressursene til kapitlet:

- Læringsplakatene
- Kapittelquiz
- Digitale oppgaver

www.lokus.no/direkte/fabel/